

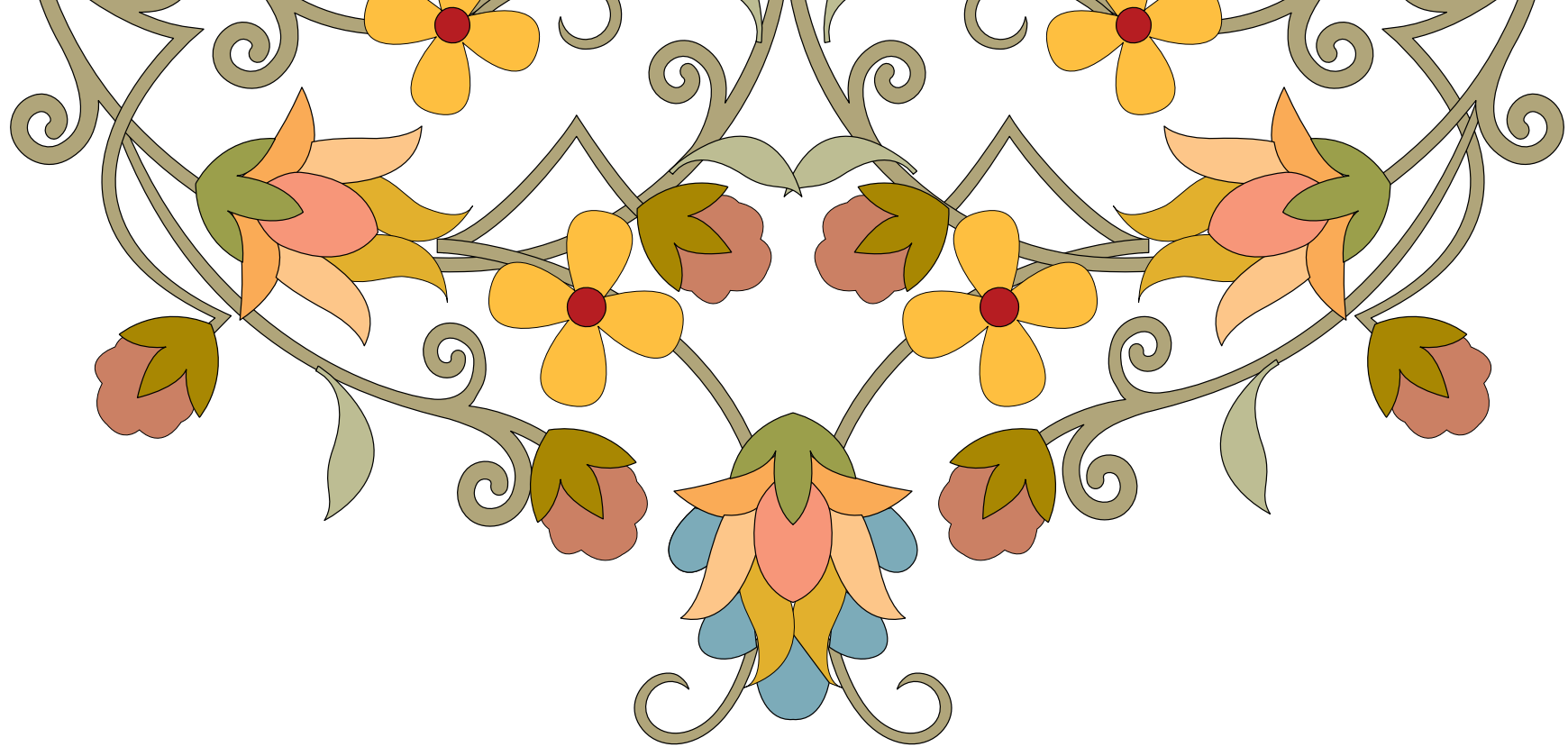
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ضيافت خلیل

نشریه ضیافت خلیل، ویژه حجاج بیت الله الحرام
سال دوم، شماره یازدهم، دی ۱۴۰۰ هـ.ش، جمادی الثانی ۱۴۴۳ هـ.ق

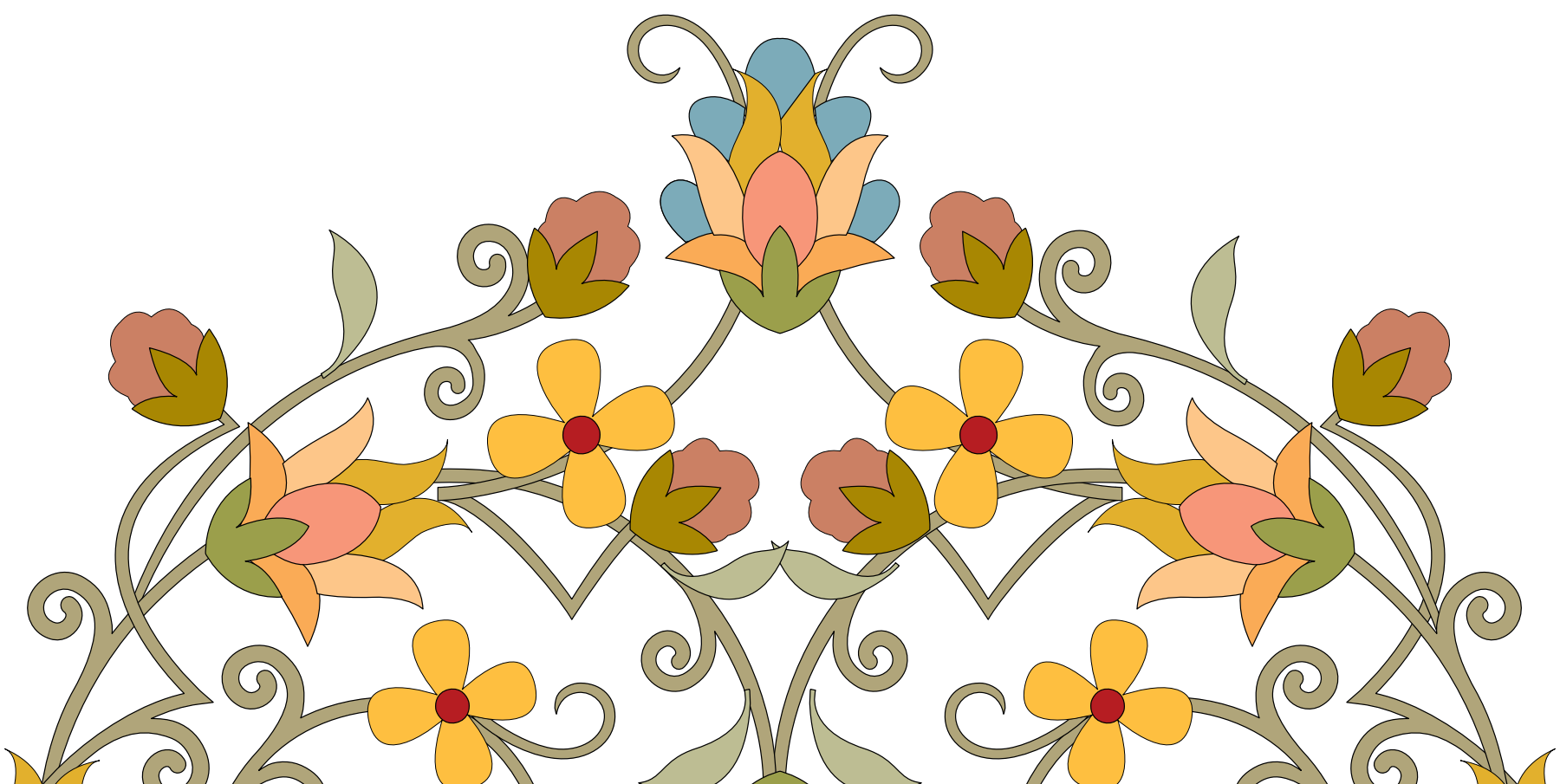

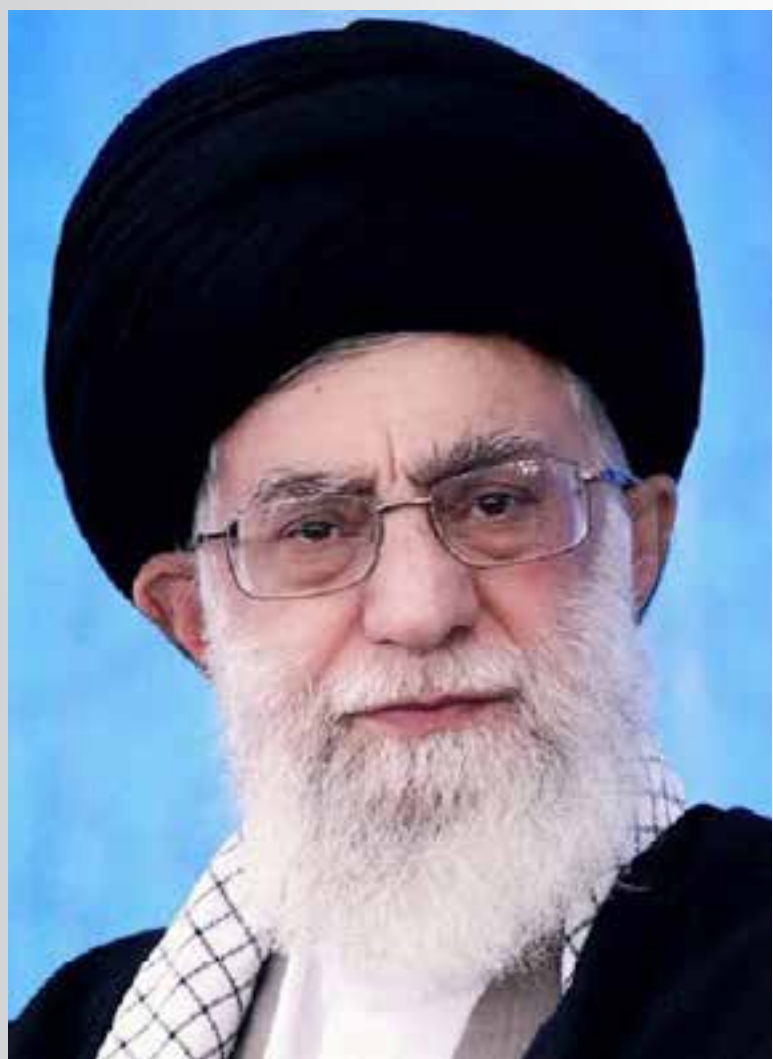
طرح «یا فاطمه» اثر حمید قربانپور، ۱۳۹۶
برگرفته از وبگاه «کانون هنر شیعی»

فهرست

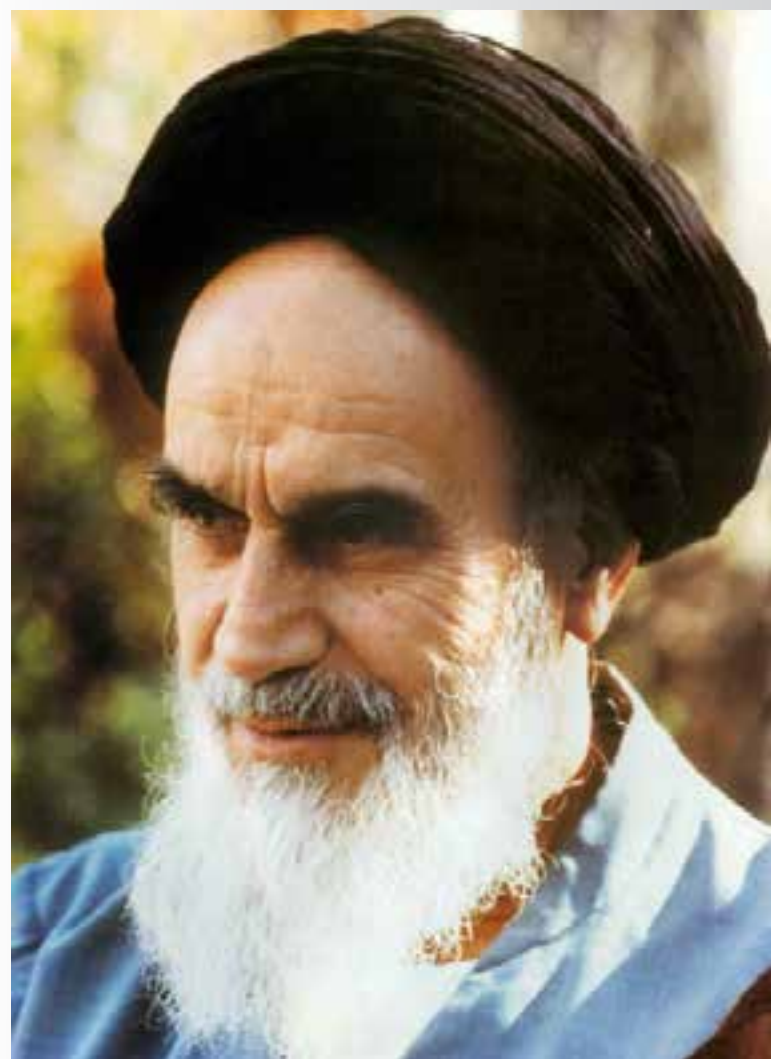
- ۴ شهادت بر رسالت «تفسیر آیات «ربنا»
- ۵ سخن گفتن فرشته با فاطمه زهرا علیها السلام
- ۶ حج‌گزاری حضرت زهرا علیها السلام
- ۷ آشنایی با خانه حضرت زهرا علیها السلام
- ۸ زنان و مناسک حج در سلوک نبوی
- ۹ روشن شده است چشم شب از انتظار تو (شعری درباره حضرت زهرا علیها السلام)
- ۱۰ تفسیر و شواهد قرآنی مسئله حج در اندیشه مقام معظم رهبری حفظه الله
- ۱۱ معرفی کتاب

زنِ اسلامی عبارت است از آن موجودی که دارای ایمان، عفاف و متصدّی مهم‌ترین بخشِ تربیتِ انسان، اثرگذار در اجتماع، دارای رشد علمی و معنوی، مدیر کانون بسیار مهمّ خانواده و مایه‌ی آرامش جنس مرد است؛ خصوصیاتِی که پیغمبر اکرم در بیانات متعدّد به مناسبت تمجید از فاطمه زهرا علیها السلام یا خدیجه‌ی کبرا بیان کرده است.

۱۷ اسفند ۱۳۹۶

اسلام هیچ گاه مخالف آزادی زن‌ها نبوده است. زن مانند مرد آزاد است که سرنوشت خود را انتخاب کند و در فعالیت‌های مختلف اجتماعی شرکت داشته باشد. زنان آزادند در همه فعالیت‌ها نقش داشته باشند، آن چیزی که اسلام با آن مخالف است شء شدن زن در جامعه است، اسلام می‌خواهد که زن حیثیت و شخصیت و شرافت خود را حفظ کند.

صحیفه امام، ج ۳، ص ۳۷۰

چهار جلد

شهادت بر رسالت

شهادت حواریون بر

صدق مسیح عليه السلام

در این آیه جمله‌هایی نقل شده که بیانگر نهایت اخلاص حواریون است. حواریون پس از قبول دعوت مسیح عليه السلام و اعلام آمادگی برای همکاری و کمک به او، ایمان خویش را به پیشگاه خداوند عرضه داشتند و گفتند: «پروردگارا! ما به آنچه نازل کرده‌ای ایمان آوردیم و از فرستاده (تو حضرت مسیح) پیروی نمودیم، پس ما را در زمره گواهان بنویس.»
آنها نخست ایمان خود را

به آنچه نازل شده بود اظهار داشتند، ولی چون ایمان به تنهایی کافی نبود، مساله عمل به دستورهای آسمانی و پیروی از مسیح عليه السلام را که گواه زنده ایمان راسخ آنها بود پیش آوردند، زیرا هنگامی که ایمان در روح و جان انسان رسوخ کند، حتما در عمل او انعکاس می‌یابد، و بدون عمل ممکن است تنها یک ایمان پنداری باشد نه واقعی. سپس از خدا تقاضا کردند نام آنها را در زمره شاهدان و گواهان که در این جهان، مقام رهبری امت‌ها را دارند و در جهان دیگر مقام شفاعت و گواهی بر اعمال را ثبت نماید.

مفسران در توضیح **فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ** گفته‌اند: کسی که ادعای پیامبری کند اما پیام الهی را درست نرساند یا خود به آن عمل نکند، در عمل دروغ‌گویی خود را ثابت کرده است، اما حواریون با گواهی دادن به صدق عیسی عليه السلام در ابلاغ و عمل به وحی الهی، او را رهبر راستین خود دانستند و به فرامینش گوش جان سپردند. (تفسیر المیزان، ج ۳ ص ۲۳۷)

سخن گفتن فرشته با حضرت فاطمه زهرا علیها السلام

طریق تقوا و پرهیزکاری کسب کمال نموده‌اند، چنین می‌فرماید:

«عقل خود را زنده ساخته و شهوتش را میرانده است تا آن جا که تنش به لاغری گراییده و تندخویی او به نرمی تبدیل شده است. برقی پرنور در وجودش درخشیده و راه هدایت را برای او روشن ساخته و در راه خدا او را به پیش برده است. پیوسته در مسیر تکامل از دری به دری دیگر راه یافته و در جایگاه امنیت و آسایش پای نهاده و آرام گرفته است.»^۱

گزیده کتاب «راهنمای حقیقت»، ص ۱۶۹-۱۷۱

عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ إِنَّهُ حَمِيدٌ مَّجِيدٌ»^۲
«آیا از فرمان و اراده خدا در شگفت هستی، رحمت و برکات او بر شما خاندان [نبوت] آباد...»
مسئله الهام و فتوحات غیبی در مورد اولیای الهی مسئله گسترده کلامی و فلسفی است که در این مختصر، مجال بازگویی آن نیست، ولی به طور فشرده می‌توان گفت که عصر نبوت و رسالت، به معنی رهبری انسان‌ها از طریق وحی تشریحی، سپری شده است و پس از رسول خاتم صلی الله علیه و آله نبی و رسولی نخواهد آمد، ولی هرگز باب فتوحات و شکوفایی معرفتی انسان به روی او بسته نشده است. چه بسا انسان‌هایی با دید برزخی و هوش برتر، آنچه را که دیگران نمی‌بینند و نمی‌شنوند، بینند و بشنوند. قرآن مجید می‌فرماید:

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا»^۳

«ای افراد با ایمان اگر از گناه پرهیز کنید، خدا قوه و نوری به شما می‌دهد که از درون حق را از باطل جدا می‌سازید.»
امیر مؤمنان درباره انسان‌های وارسته، که از

از این جهت، در روایات، دخت گرامی پیامبر صلی الله علیه و آله محدثه^۱ معرفی شده که خود حاکی از کمال برتر است.

کوتاه‌نظران، سخن گفتن فرشته با غیر پیامبران را دور از واقعیت می‌شمارند، در حالی که قرآن کریم یادآور سخن گفتن فرشته با مادر مسیح، حضرت مریم است، آنجا که می‌فرماید:

«وَإِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاكِ وَطَهَّرَكِ وَاصْطَفَاكِ عَلَى نِسَاءِ الْعَالَمِينَ»^۲

«آنجا که ملائکه به مریم گفتند: خدا تو را برگزیده و از آلودگی پاک کرده و تو را بر زنان جهان برتری بخشیده است.»

سخن گفتن فرشتگان با فرد، نشانه نبوت و رسالت او نیست، بلکه نشانه ارتقای مخاطب به قلّه کمال است که به او توان شنیدن صدای فرشتگان را می‌دهد.

از این گذشته، قرآن کریم، سخن گفتن فرشتگان را با همسر حضرت ابراهیم علیه السلام، هاجر یادآور می‌شود و می‌فرماید:

«قَالُوا تَعْجَبِينَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ رَحِمْتُ اللَّهُ وَبَرَكَاتُهُ»

تردیدی نیست که فرشته وحی و یا دیگر فرشتگان با انبیا و اولیا سخن می‌گویند و وحی الهی را در اختیار آنان می‌گذارند، ولی سخن گفتن آنان به پیامبران اختصاص ندارد، بلکه با انسان‌های والا، هر چند نبی نباشند، نیز سخن می‌گویند و گروهی را که فرشتگان در برابر آن‌ها متمثل می‌شوند و با آنان سخن می‌گویند، «محدث» می‌نامند.

در احادیث فریقین گروهی به نام محدث معرفی می‌شوند و آن‌ها کسانی هستند که فرشته با ایشان به گفتگو می‌پردازد. فرد محدث از نظر کمال باید به پایه‌ای برسد که بتواند اصوات برزخی را با گوش دنیوی بشنود. جهان، پر از صور و اصوات برزخی است که اغلب انسان‌ها را به خاطر نداشتن توانمندی، یارای دیدن و شنیدن آن‌ها نیست، اما گروهی که از نردبان کمال و فضیلت بالا رفته‌اند، می‌توانند این اصوات و صور برزخی را بشنوند و درک کنند، تا آنجا که فرشته والامقامی چون «روح الامین» با آن‌ها سخن می‌گوید و آن‌ها سخن او را می‌شنوند.

۱. بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۷۹، حدیث ۶۶-۶۷

۲. سوره مبارک نساء، آیه ۴۲

۳. سوره مبارک هود، آیه ۷۳

۴. سوره مبارک انفال، آیه ۲۹

۵. سوره مبارک انفال، آیه ۲۹

۶. نهج البلاغه، خطبه ۲۲

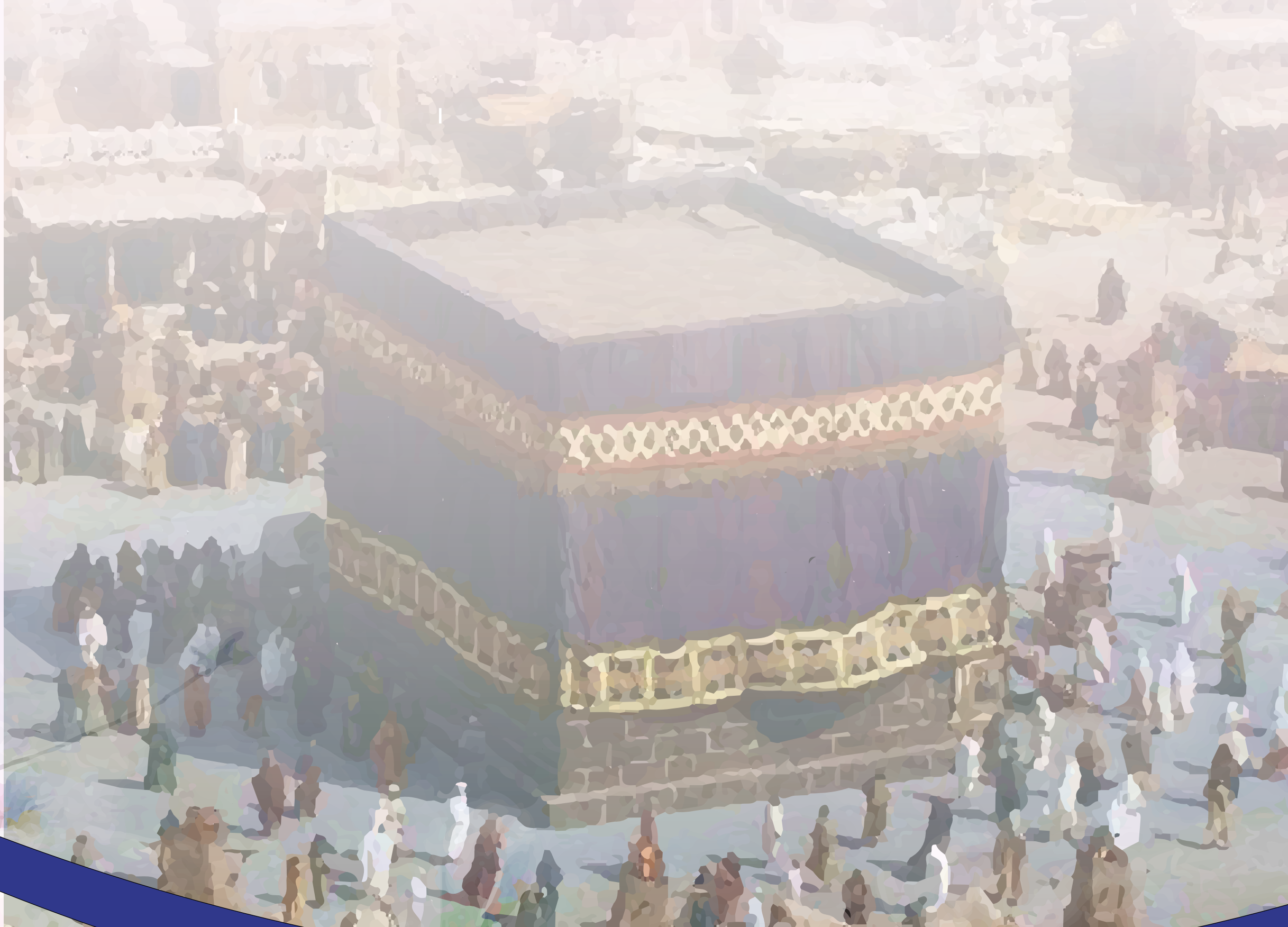

حج‌گزاری حضرت زهرا علیها السلام

آیا حضرت زهرا علیها السلام در طول زندگی خود حج تمتع به جای آورده‌اند؟ حجة الوداع در سال دهم هجرت اولین باری بود که مسلمانان با حضور رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در گروه و قافله بزرگ شرکت کردند و حج تمتع و حج کامل ابراهیمی را به جای آوردند. این حج جنبه آموزشی داشت و مسلمانان این نوع حج را برای اولین بار انجام دادند که در حقیقت حج ابراهیمی بود یعنی پیراسته از آن اضافاتی بود که مشرکان انجام می‌دادند چون بت پرستان حج ابراهیمی را با خرافات آمیخته بودند ولی در این حج زنان و مردان مطابق دستور رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم اعمال را انجام دادند. در آن حج حضرت فاطمه زهرا علیها السلام هم حضور داشتند، به این استناد که حضرت علی علیه السلام پیش از سفر حج به دستور رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به یمن رفته بود، در بازگشت از یمن به مکه آمد و در اثنای موسم حج به پیامبر ملحق شد، ولی حضرت فاطمه زهرا علیها السلام با قافله مدینه، همراه پدرشان به مکه رفتند. حج تمتع دو قسمت دارد، یک قسمتش عمره است که حاجیان انجام می‌دهند و موقتاً از احرام بیرون می‌آیند و مجدداً محرم می‌شوند و به

منا و عرفات می‌روند، در حجة الوداع حاجیان قسمت اول را انجام داده بودند که حضرت علی علیه السلام از یمن آمد و به دیدن حضرت فاطمه علیها السلام عطر رفت، دید حضرت فاطمه علیها السلام عطر استعمال کرده و بوی خوشی می‌دهد و لباس رنگریزی شده پوشیده‌اند. همین مسئله، قرینه بر این بوده است که حضرت فاطمه علیها السلام در حال احرام نبود، همچنان که وقتی امیرمؤمنان علیه السلام از حضرت زهرا علیها السلام علت را جویا شد، گفتند: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به من فرموده‌اند است. این قرینه بر این است که آن‌ها عمره را انجام داده بودند و در حال احرام نبودند. در ادامه حضرت علی علیه السلام از پیامبر این قضیه را پرسید، حضرت فرمودند: بله من گفتم که مسلمانان بعد از خروج از عمره و قبل از محرم شدن این‌طور چیزها بر آن‌ها حرام نیست، بنابراین این قضایای طولانی مطرح شده در مورد حج و صحبت‌های امیرالمؤمنین علیه السلام با حضرت زهرا علیها السلام و پیامبر نشان می‌دهد که حضرت زهرا علیها السلام همراه با قافله مدینه در این حج شرکت کرده‌اند.

برگرفته از گفت‌وگوی پایگاه اطلاع‌رسانی حج با
حجت الاسلام والمسلمین پیشوایی

آشنایی با خانه حضرت زهرا علیها السلام

پول آن را از بیت‌المال پرداختند... پس از آن بود که فاطمه صغرا، به اجبار این خانه را ترک کرد و به محلی در نزدیکی حرّه رفت.

گفتنی است خانه حضرت زهرا علیها السلام که در کنار آن، ستون مربعه القبریا مقام جبرئیل بوده، تا قرن‌ها داخل مسجد بوده است؛ اما از زمانی که سلطان بیبرس در سال ۶۶۸ ق دیواری از شبکه‌های چوبی، اطراف حجره شریفه کشید، محدوده خانه حضرت زهرا علیها السلام نیز داخل این مشبک شد. این مشبک در اطراف دیواره پنج ضلعی ساخت عمر بن عبدالعزیز و محدوده خانه حضرت زهرا علیها السلام بوده و هست. بعدها که این مشبک‌ها در آتش سوخت، آن‌ها را به فلزی تبدیل کردند.

۱. زاد المعاد فی هدی خیر العباد، ابن قیم جوزی، ج ۲، ص ۱۴۶؛ طبقات ابن سعد، ج ۱، ص ۲۴۰.
۲. الاصابة فی تمییز الصحابه، ابن حجر عسقلانی، ج ۲، ص ۵۰۲؛ تذکره خواص الامه فی معرفه الائمه، سبط بن جوزی، ص ۲۴؛ وفاء الوفاء باخبار دار المصطفی، سمهودی، ج ۱، صص ۴۷۴، ۴۷۵ و ۴۷۶. زاد المعاد فی هدی خیر العباد، ابن جوزی، ص ۲۴.

برگرفته از کتاب «فرهنگ اصطلاحات حج و عمره»، ص ۹۹-۱۰۱، مسعود فکری با همکاری سیداحمدعلانی

و وسط خانه فاطمه علیها السلام مکانی است که مردم بسیار محترم می‌دارند و از روی آن عبور نمی‌کنند. برخی گفته‌اند که این مکان قبر فاطمه علیها السلام است. سمهودی و برخی دیگر از مؤرخان سنگ‌قبری نیز در آن، با عنوان «هذا قبر فاطمة بنت رسول الله» دیده‌اند. در حالی که اکنون در سمت باب جبرئیل، به عنوان در خانه فاطمه مشهور است، همان دری است که به سوی کوچه باز می‌شده است.

خانه فاطمه علیها السلام به همراه خانه‌های همسران پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم پس از رحلت آن حضرت، همچنان در دست آنان باقی بود و گاهی برای کسی وصیت کرده و یا می‌فروختند تا اینکه در دوران خلافت ولید تخریب و به فضای مسجد افزوده شد. در زمان تخریب، فاطمه صغرا دختر امام حسین علیهم السلام با شوهرش حسن بن حسن بن علی علیهم السلام در خانه حضرت فاطمه زهرا علیها السلام زندگی می‌کردند. وی حاضر به واگذاری آن برای توسعه مسجد نشد. زمانی که خبر به ولید رسید، دستور داد تا به زور آن را تخریب و داخل مسجد کردند و

حنبل، نسائی، طبرانی، حافظ بن حجر، حاکم نیشابوری و دیگران نقل کرده‌اند. ۲. خانه فاطمه و امام علی علیهم السلام پشت خانه عایشه بود. دری به سمت غرب، یعنی داخل مسجد و به موازات ستون‌های وفود و حرس و کنار ستون «مربعه القبر» و دری به سمت شرق، یعنی کوچه داشت. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم چهل روز صبح‌ها در خانه فاطمه علیها السلام را می‌زد و می‌فرمود:

«السَّلَامُ عَلَیْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ إِنَّمَا يَرِيْدُ اللهُ لِيَذْهَبَ عَنْكُمْ الرَّجَسُ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيَطْهَرَكُمْ تَطْهِيراً»

«درود بر شما ای اهل بیت؛ خدا می‌خواهد پلیدی را از شما دور کند و شما را چنان‌که باید پاک دارد.»

در دیوار جنوبی آن، روزنه‌ای به خانه پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم باز شده بود که آن حضرت همواره از آنجا احوال دخترشان را جویا می‌شدند و می‌فرمودند: «السَّلَامُ عَلَیْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ.»

خانه فاطمه علیها السلام اکنون در داخل ضریح، در انتهای دیواره غربی و شمالی حجره قرار گرفته است. می‌گویند: میان خانه فاطمه علیها السلام و عایشه دیواری بوده

به هنگام تأسیس مسجدالنبی، حجره‌هایی برای زندگی پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و همسران او ساخته شد. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم ابتدا اتاقی برای همسر خود، سوده، ساختند و در آن ساکن شدند. در سال بعد نیز حجره عایشه را بنا کردند و در امتداد آن، حجره‌ای برای حضرت فاطمه علیها السلام بنا گردید و برای ایشان دری از خانه به مسجد نیز گشودند. این اتاق‌ها در شرق مسجد قرار داشت؛ همان جایی که اکنون قبر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم است. به دنبال این امر بود که هر يك از اصحاب، خانه‌ای کنار مسجد ساختند و دری به داخل آن باز کردند که راه ورود آنان به مسجد بود. در سال سوم هجرت، یعنی قبل از جنگ احد، پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم به بستن درها، به جز در خانه علی علیه السلام امر فرمودند: «أَمَرَ بَسْدَ الْأَبْوَابِ إِلَّا بَابَ عَلِيٍّ» وقتی اصحاب در این باره به پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم اعتراض کردند، حضرت فرمود به فرمان خدا چنین کرده است. لذا تمام درهایی که به مسجد باز می‌شد، جز آن در، مسدود شد. این حدیث را بسیاری از مؤرخان اهل سنت چون احمد بن

زنان و مناسک حج در سلوک نبوی

حج به عنوان یکی از فرایض والا و فاخر در فرهنگ و شریعت اسلامی از سوی شارع متعال بر هر مسلمان مستطیع و واجد شرایط چه زن و چه مرد وضع شده است. و این ویژگی آن را به یک اجتماع نمونه از جامعه اسلامی و توحیدی بدل ساخته است. اجتماعی که با گردهمایی زنان و مردان مؤمن با انگیزه خداجویی و قرب به حق تعالی و عاری از تعلقات و امتیازات نژادی و قومی و ملی بر محور توحید و ذکر و نام یاد خداوند تشکیل می شود صحنه و ساحتی را از یک محیط و فضا و جامعه نمونه توحیدی به نمایش می گذارد و به همین دلیل خود منشأ آرامش و اقتدار و عزت و تمرینی برای زیست موحدانه است. این اهمیت و نقش برجسته آن سبب شده است که همه دل ها و جان های مؤمنان مشتاق و مالمال از عشق به حضور در این اجتماع باشد و تجربه شیرین آن برای همیشه در کام و دل و روح حج گزاران باقی بماند.

اهمیت و جایگاه این فریضه و رهاوردهای بی نظیر آن سبب شده است که از ابتدای وجود آن پیامبر خدا ﷺ در ترغیب و تشویق زنان در حج و عمره گزاری اهتمام ورزند. این امر علاوه بر آنکه حج همانند سایر عبادات اسلامی به عنوان یک نعمت الهی، زنان و مردان در درک فیوضات آن یکسانند هم بیانگر اهمیت حضور زنان در این اجتماع توحیدی است. در این نوشتار حسب اختصار سعی می شود نمونه هایی از سلوک و سیره پیامبر ﷺ نسبت به حضور زنان در عمره و حج ارائه شود.

حسب گزارش راویان و سیره نویسان در نخستین عمره ای که پیامبر خدا ﷺ در سال ششم بعد از هجرت به مدینه انجام دادند که در یک شرایط ویژه و همراه با تهدید از سوی دشمن همراه بوده است. ^۱ تن از بانوان مدینه از جمله ام سلمه همسر پیامبر ﷺ کاروان عمره گزاران مسلمانان را همراهی کردند. ^۲ این امر هنگامی رخ داد که مسلمانان عازم این سفر در اوج تهدید از سوی مشرکان مکه قرار داشتند. با این حال، پیامبر ﷺ از همراهی تعدادی از زنان خودداری نکردند.

مسئله دیگری که در سلوک نبوی نسبت به حضور زنان در عمره و حج اهمیت یافته است بیابیه و مواضع روشن و شجاعانه ای که در سال نهم هجرت با انتخاب علی بن ابیطالب علیه السلام به فرمان الهی به عنوان امیرالحاج و نماینده خودشان به حج اعزام کردند و آن را اعلام داشتند.

در این سفر یکی از روش های ناپسند مشرکان مکه که حج ابراهیمی را از مدار طهارت و توحید

منحرف کرده و آن را با پیرایه های نامیمون آلوده کرده بود، طواف عریان زنان و مردان بوده که پیامبر ﷺ در یکی از چهار موردی که به امام علی علیه السلام دستور دادند اعلام کنند و این سنت ناپسند جاهلی را ملغی کنند، همین مسئله بوده است. لذا حسب روایت محدثان و گزارش سیره نویسان امام در مشاعر با صدای رسا بارها لغو این سنت زشت را اعلام و حج از این پیرایه پیراسته گردید. ^۳ این نسبت جاهلی از منظر انسانی آن قدر زشت و ناپسند بود که پیامبر خدا ﷺ بعد از فتح مکه در سال هشتم هجری با آنکه نزدیک موسم حج یعنی در ماه ذیقعده در مکه بودند به انجام عمره بسنده کردند و از شرکت در موسم حج سرباز زدند و فرمودند حجی با حضور مشرکان، که یکی از سنت های آن همین طواف عریان، بوده خوش ندارم. ^۴ از این رو بعد از لغو این سنت سیئه در سال نهم، در سال دهم در حجة الوداع در موسم حج که با شکوه خاصی نیز برگزار شد و اولین حج بدون حضور مشرکان بوده شرکت کردند. لذا لغو و حذف سنت ناپسند که این مکان و آیین مقدس را آلوده کرده بود زمینه حضور زنان و مردان مؤمن در حج و این آیین فراهم شد.

از عرصه های دیگری که می توان حضور زنان را در حج در سیره نبوی مشاهده کرد که نمونه روشن و عزتمند از حضور زنان در مراسم حج می باشد، سفر حجة الوداع می باشد. پیامبر خدا ﷺ به دلایلی همانند اینکه اولین حجی است که تماماً بر اساس شریعت اسلامی برگزار می شود و آخرین حج خودشان می باشد و هم در صدد بودند جمعیت انبوهی در این مراسم شرکت کنند چون لازم بود جمعیت کثیری از مسلمانان شاهد انجام فریضه حج ابراهیمی - محمدی باشند و هم در این اجتماع مهم ترین مسائل جامعه اسلامی از جمله آن، تعیین جانشینی و رهبری جامعه باید اعلام می شد، این جمعیت انبوه می توانست حجت الهی را بر همگان تمام کند. از این رو با فراخوان عمومی از راه های مختلف تلاش کردند تا جمعیت پرشماری در این سفر شرکت کنند. از جمله همراه آوردن همه همسران خود. چنانچه همه سیره نویسان و راویان روایت کرده اند که زینت دختر جحش، صفیه، ام حبیبه دختر ابوسفیان، عایشه دختر ابوبکر، حصه دختر عمر، سوده دختر زمعه، میمونه دختر حارث در این سفر شرکت کردند. و حضرت صدیقه طاهره علیها السلام همراه فرزندان خردسالشان از جمله حسنین علیهما السلام به همراه پیامبر خدا از مسافران حج گزاران حجة الوداع بودند. رغم آنکه حضرت علی علیه السلام قبل از آغاز

سفر به امر پیامبر ﷺ عازم یمن شدند و در مکه به کاروان مسلمانان ملحق شدند، پیامبر خدا ﷺ خود تکفل و سرپرستی حضرت زهرا علیها السلام و فرزندان ایشان را برعهده داشتند. برای حضرت فاطمه علیها السلام و هریک از همسران مرکبی تدارک دیدند و آذوقه و جهاز شترانسان را آماده ساخت. علاوه بر همسران خود جمعی دیگر از زنان مدینه و قبایل اطراف مدینه و مکه نیز در این سفر همراه کاروان بزرگ حجة الوداع شدند. گزارش شده است که برخی زنان که از نظر جسمی وضعیت مناسبی هم نداشتند پیامبر خدا ﷺ آنان را نیز دعوت کردند و اجازه دادند که در حج سال دهم شرکت کنند، از جمله اسماء همسر ابوبکر که محمد را حامله بودند و در ذوالحلیفه در ابتدای سفر وضع حمل می کنند پیامبر ﷺ می فرمایند: مثل بقیه محرم شوند، ولی تا پایان نفاس اعمال مکه را تأخیر بیندازد و حج او تفاوتی با حج سایرین نخواهد داشت.

برخی گزارش ها بیانگر آن است که حضرت حتی زنان باردار را نیز دعوت به همراهی کاروان کردند. یکی از زنانی که زایمانش نزدیک بود، اسماء بنت عمیس بود که به محمد بن ابوبکر باردار بود. او با آنکه در روزهای آخر بارداری بود، اما آماده شد تا با کاروان حجاج حرکت کند و بعد از خروج از مدینه در ذوالحلیفه وضع حمل کرد و دیگری بسیعه اسلیمه بود که پانزده روز پس از اعمال حج، وضع حمل کرد. ^۵ در آستانه ی حرکت کاروان، ضیاعه، همسر مقداد، در مدینه مریض بود. پیامبر ﷺ از او پرسیدند: آیا قصد حج داری؟ گفت: به خدا قسم بدنم درد می کند و قادر نیستم. با این حال، حضرت فرمودند: برای حج حرکت کن و با خدا شرط کن و بگو «خدایا محل من آنجایی است که تو آنجا مرا ننگه داری». ^۶ عنایت و توجه ویژه حضرت رسول صلی الله علیه و آله به همسران و خانواده خود در این سفر با توجه به مسئولیت سرپرستی و هدایت کاروان چندده هزار نفری، از نکات حایز اهمیت می باشد. برای مرکب های زنان یک مسول تعیین می کند که حدا هم بلد است؛ یعنی خواننده آواز ویژه راندن شتران به او توصیه می کند که مراقبت کنند که مبادا خیلی تند حرکت کنند تا موجب اذیت خانم ها شود. ^۷ در مسیر در نقطه روحاء وقتی شتر صفیه یکی از همسران پیامبر صلی الله علیه و آله زانو زد و از راه رفتن باز ماند پیامبر خدا صلی الله علیه و آله به دلجویی او پرداختند و وقتی دید گریه می کند که مبادا از سفر باز بماند پیامبر با دستان خود اشک چشم هایش را پاک می کند و از زینب بنت جحش، یکی دیگر از همسرانش که شتر مازاد به همراه داشت درخواست

می کند که شتری در اختیار صفیه قرار دهد که او هم می پذیرد. ^۸

عایشه همسر پیامبر صلی الله علیه و آله وقتی در منزل به عادت زنانه مبتلا شد و اندوهگین و شکوه کنان نزد پیامبر صلی الله علیه و آله آمدند، پیامبر او را دلداری می دهد و می فرماید این طبیعت زنان است نگران نباشی و برای انجام حج او را راهنمایی می کند. همو بعد از پایان حج به دلیل اینکه همانند دیگر همسران پیامبر نتوانسته عمره انجام دهد فقط حج انجام می داده گله می کند. پیامبر از برادرش عبدالرحمن پسر ابوبکر می خواهد که عایشه را برای محرم شدن به تنعیم ببرد و او را همراهی کند تا عمره مفرده انجام دهد. در روز عید قربان در منا خود حضرت به همراه حضرت علی علیه السلام ۱۰۰ شتر قربانی کردند و برای هریک از همسرانش یک گاو قربانی کردند. ^۹

در روز عید قربان بعد از قربانی و حلق پیامبر خدا صلی الله علیه و آله عازم مکه و مسجدالحرام شدند تا اعمال مکه را انجام بدهند، خود بر مرکبی سوار شدند و علی را هم بر آن مرکب سوار کردند و همسران خود را هم برای انجام اعمال مکه سوار بر مرکب ها کردند و با خود به مکه بردند و در انجام اعمال همراهی شان کردند.

در مسیر راه از مدینه تا مکه هم مراقبت کردند تا زنان همانند مردان اعمالشان را درست انجام دهند. وقتی در بین جمعیت زنی را مشاهده می کند که با سکوت همراه کاروان حرکت می کند، می پرسند چرا حرف نمی زند؟ یکی از همراهان عرض کرد که نذر سکوت کرده تا همراه کاروان به مکه برسد، حضرت به یکی از خانم ها فرمودند به ایشان بگویید، سکوت درست نیست؛ چون لازمه حج گفتن ذکر است، باید سخن بگوید و حرف بزند.

در عرفات در خطبه ای مردان را به رعایت حق زنان و تأمین هزینه زندگی آنان با رعایت شئون انسانی زنان توصیه کردند. چون اساس خانواده را بر محور زن و حفظ و حرمت و جایگاه آن می دانستند.

حجت الاسلام والمسلمین حمید احمدی حاجیکلائی

۱. واقدی، المغازی، ج ۲، ص ۵۷۴.
۲. سبط بن جوزی، شرح فضایل خاندان نبوت، ترجمه محمدرضا عطایی، ص ۵۶.
۳. المیزان، ج ۱۰، ص ۱۷۴.
۴. کافی، ج ۴، ص ۴۴۹ و ۴۴۴؛ تهذیب، ج ۵، ص ۳۸۹؛ استبصار، ج ۲، ص ۳۱۶.
۵. مستدرک الوسائل، ج ۹، ص ۱۷۳؛ عوالی اللئالی، ج ۱، ص ۲۱۷؛ مسند احمد، ج ۱، ص ۲۹۲.
۶. الاستیعاب، ج ۱، ص ۱۴۰.
۷. اسدالغابه، ج ۶، ص ۱۷۲؛ مسند احمد، ج ۱، ص ۲۵۴.
۸. کلیتی، الکافی، ج ۴، ص ۴۹۱.

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا فَاطِمَةَ الزَّهْرَاءِ

روشن شده است چشم شب از انتظار تو

حجت الاسلام والمسلمین جواد محمد زمانی

روشن شده است چشم شب از انتظار تو هر صبحدم به تیر مناجات می شود دیگر شگفت نیست مسیح آفرین شوی باشد فدک به دست تو یا دست دیگری افطار تو نخواست که انفاق جان دهد گفتمی امام نیز همانند کعبه است جوشید در زلالی اندیشه حسن آری چه خوش نشست در آینه حسین جای تو را که هیچ کسی پزنی کند! آن دست که صلابت روز و شب آفرید دارند عقل و عشق اگر چه جدالها صحرای چگونه شوق تو را تاب آورد عیسی به گاهواره اگر لب گشوده است گفتمی که آبها همه مهریه ی تواند اینجا نشد به کُنّه کمال تو پی برند این قدر خانه ساده مگر می شود؟ بگو جبرئیل هم برای تسلی خاطر با واژه ها مقام تو معنی نمی شود ماییم و مدح روح به جان هاروان شده هر حاتم که دامن احسان گرفته بود تا پانهاد نور تو در خانه ی علی آری یهودی از تب خورشید چادرت خورشید بود خیس خجالت که هر سحر عمرت کمی بلندتر از سوّه تو بود

ای آفتاب سایه نشین در مدار تو چابکترین غزال اجابت شکار تو گل های مریماند همیشه کنارتو سبز است باغ های خدا از بهارتو هر چند جان نداشت لب روزه دار تو ای پاسدار قبله شدن افتخار تو صلحی که جاری است چنان چشمه سارتو تصویری از حماسه خورشید وار تو زینب مگر همواره شود یادگار تو از باغ پر طراوت تو زینب آفرید گفتند ما کجا و مقام محالها وقتی که می رنند به سویت غزالها داری به بطن مادرت از این کمالها ای روشنای خانه تو از زلالها یعنی که تنگ بود برایت مجالها رازی مگر نهفته به قلب سفالها؟ برخاک می نهد به کنارتو بالها «نتوان به بی مثال رسید از مثالها» آن قبل آفرینش خود امتحان شده از دست پر کرامت تونان گرفته بود آینه ی تو جلوه دو چندان گرفته بود عطر هزار صاعقه ایمان گرفته بود در آسمان چشم تو باران گرفته بود آن هم درابتدای تو پایان گرفته بود

سجاده دید پای ورم کرده ی تورا بر جانماز خویش اگر سایه میکنی از یس که روشن است طلوع پگاه تو از خاطرات شعب ابی طالبت بگو خیره شده است دیده کروبیان عرش آری دوبیت در غزل صائب آمده است «بوی گل از ادب نکند پای خود دراز فردا چه خاک های ندامت به سر کند آری نداشتی تو بدون علی نظیر دریا به یاد نور تو در امتداد بود شب های جمعه این دل زائر به کربلا حتی دمی که خواستی از مرتضی انار در مزرع تو امر به معروف میوه داشت حتی میان آینه خطبه های تو مادر برای امت اسلام بوده ای از یازده ستاره ات، امت امام یافت جز مهر انتظار ز جانان نمی رود آن دل که با ولای علی عهد بسته است یاد حضور روشن فرزند آفتاب با آنکه می رود دل آنچه ز دیده رفت دشمن اگر چو آبهره آید به معرکه لطف تو بود وغیرت فرزندهای تو تا جان به آستانه توحید برده ایم

از یس تب عبادت تو جان گرفته بود اول دعا چقدر به همسایه میکنی خورشید ذره ای است ز خیل سپاه تو آنجا که بوی درد شکفت از پگاه تو وقتی که نور می دمد از سمت ماه تو آن شاعری که نور گرفت از نگاه تو در سایه گلی که بود خوابگاه تو امروز هردلی که نشد خاک راه تو» شایان کوثر است شود همسر غدیر صحرا به شور و شوق تو در گرد باد بود باشوق عطر سبب حضور تو شاد بود انفاق آن به سائل مسکین مراد بود در باغ تو شکفته ترین گل جهاد بود تصویرهای روشنی از اتحاد بود آن سان که وصف امر ابیها به یاد بود اینگونه بود دین خدا انسجام یافت آری کرامت از دل باران نمی رود جز در ره ابوذر و سلمان نمی رود از کوچه باغ های جماران نمی رود هرگز ز سینه یاد شهیدان نمی رود پیروز از میانه ی میدان نمی رود از یاد ما حماسه لبنان نمی رود چون ذره ایم و بهره ی خورشید برده ایم

عکس از حسین شفیق زاده، اولین جشنواره لفظی‌های ماندگار حج سال ۱۳۹۶

تفسیر و شواهد قرآنی مسئله حج در اندیشه مقام معظم رهبری حَفِظَهُ اللهُ اسرار و آداب حج / بخش اول

مروری قرآنی بر رفتار حجاج

حال که به نام خدا و به دعوت پیامبر خدا، راهی کوی دوست شده و از هر «فَجِّ عَمِیقٍ»^۱ به حریم بیت الله الحرام وفود کرده و احرام حج و هجرت الی الله بسته و ابراهیم وار نغمه «إِنِّی ذَاهِبٌ إِلَى رَبِّی سَیِّهْدِیْنَ»^۲ به زبان فطرت سر داده و زمزمه «أَرِنَا مَنَاسِکَنَا وَ تَبَّ عَلَیْنَا»^۳ را به زبان حال و قال مترنم گشته‌اید، امید است از «تُمَرَاتُ کَلِّ شِئِءٍ»^۴ که ابراهیم خلیل (علیه السلام) از خداوند استدعا کرد، شیرین‌کام شده و چشمتان به شهود منافی که حضرت ربوبی مژده داده، منور گردد.^۵

درس‌های حج

اگر درس وحدت مسلمین و عظمت امت اسلامی و تعارف برادران جدا افتاده و هم‌صدایی صاحبان

زبان‌ها و نژادها و ملیت‌ها و مناطق جغرافیایی گوناگون و اعتصام به حبل الله^۶ با حالت طبیعی در حج منظور نمی‌بود و فقط عبادت و رابطه جداگانه انسان‌ها با خدای خود مطلوب بود، آمدن از «کَلِّ فَجِّ عَمِیقٍ»^۷ و پیاده و سواره^۸، آن هم در یک موسم خاص، چه معنی داشت؟ رنج پیمودن این راه، چرا؟ و حضور در مکه و سپس در عرفات و مشعر و منی، آن هم در «أَیَّامٍ مَّعْدُودَاتٍ»^۹ و روزها و ساعات معین برای همه مسلمین جهان، چرا؟ و طواف گرد یک مرکز واحد و رمی یک نقطه واحد، چرا؟^{۱۰}

ادب حج

حج را باید با توجه، با حضور و با آداب به جا آورد. غیر از مناسک حج و اعمالی که تشکیل‌دهنده صورت حج است، ادبی هم وجود

دارد که روح حج است. بعضی این صورت را به جا می‌آورند، اما از روح و حقیقت آن غافل می‌مانند. ادب حج، خضوع و ذکر و توجه است. ادب حج، احساس حضور در مقابل پروردگار در همه آنات است. ادب حج، پناه بردن به ساحت امن الهی است که برای مؤمنین و متمسکین به ذیل توسل به ذات مقدس پروردگار، آن را فراهم کرده است. باید این بهشت را شناخت و وارد آن شد؛ حج را این‌طور باید فهمید. ادب حج، مسالمت و مداراست. خشونت کردن با مؤمنین، دعوا کردن با برادران و فسوق و جدال در حج ممنوع است.^{۱۱} ادب حج، فرو رفتن در حقیقت معنای حج و بهره‌برداری کردن و توشه گرفتن از آن برای همه دوران زندگی است. ادب حج، برادری و ایجاد محبت

و وحدت است. فرصت ایجاد وحدت بین ملت‌های اسلامی و شعوب اسلامی، فقط در حج فراهم می‌شود. این همه انسان از اقصاد نقاط عالم، همه به عشق کعبه، به عشق مرقد پیغمبر، به عشق ذکر الهی، به عشق طواف و سعی، خود را به آن جا رسانده‌اند؛ این فرصت برادری مغتنم است.^{۱۲}

۱. حج/۲۷.
۲. صافات/۹۹.
۳. بقره/۱۲۸.
۴. قصص/۵۷.
۵. پیام به حجاج بیت الله الحرام: ۱۳۶۸/۴/۱۴.
۶. آل عمران/۱۰۳.
۷. حج/۲۷.
۸. حج/۲۷.
۹. بقره/۲۰۳.
۱۰. پیام به حجاج بیت الله الحرام: ۱۳۶۸/۴/۱۴.
۱۱. بقره/۱۹۷.
۱۲. در دیدار دست‌اندرکاران مراسم حج: ۱۳۸۳/۹/۳۰.

معرفی کتاب

شخصیت شناسی حضرت زهرا علیها السلام بر پایه کتاب و سنت

دکتر مجید معارف

این نوشتار کوششی مختصر برای معرفی گوشه‌ای از شخصیت حضرت فاطمه علیها السلام است که با تکیه به آیات قرآن و روایات شیعیان و اهل سنت، نگارش شده و با اینکه مختصر است، مطالب سودمندی دارد. این کتاب، جزئیات زندگی حضرت زهرا علیها السلام و فضایل آن بزرگوار را به صورت گسترده بیان نمی‌کند و فقط مهم‌ترین فضایل بانوی دو جهان را با استفاده از آیات و روایات بازگو می‌کند. این اثر، برگرفته از دو مقاله علمی است: مقاله نخست «سیمای حضرت زهرا علیها السلام در روایات اهل تسنن» و مقاله دیگر، «شاخصه‌های ایمان در الگوی فکری - رفتاری حضرت فاطمه علیها السلام» که با بازبینی کلی در مباحث، به‌ویژه با تقویت اسناد و افزودن مطالبی دیگر و نیز، اصلاح ساختار کتاب به‌گونه‌ای تازه عرضه می‌گردد. گستره فضائل، جایگاه، منظومه اعتقادی، دفاع از رسالت و ولایت، پاکدامنی و عفاف، سیره عبادی و شکوه و جلال، از موضوعاتی هستند که در کتاب درباره حضرت زهرا علیها السلام به آن اشاره کرده است. این کتاب به همت گروه تاریخ و سیره پژوهشکده حج و زیارت، توسط نشر مشعر در قطع پالتویی و در ۹۶ صفحه منتشر شده است و نسخه برخط آن از [اینجا](#) قابل دسترسی است.

فاطمه زهرا علیها السلام دختر رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم

حجت الاسلام والمسلمین دکتر قاسم خانجانی

این کتاب در معرفی مختصر شخصیت و زندگی حضرت فاطمه زهرا علیها السلام است و بخشی از مجموعه کتاب‌های «زنان اسوه» است که بیشتر با تکیه بر منابع اهل سنت به تحریر درآمده است. مؤلف پس از مقدمه به مباحثی مانند آشنایی با زندگی شخصی و خانوادگی، جایگاه، ازدواج، حضور در عرصه سیاست و اجتماع، جلوه‌هایی از شخصیت و آموزه‌های سرو بانوان جهان، می‌پردازد. کتاب به همت گروه تاریخ و سیره مرکز تحقیقات حج در ۱۰۸ صفحه و در قطع پالتویی توسط مؤسسه فرهنگی و هنری مشعر منتشر شده است. نسخه برخط کتاب را از [اینجا](#) قابل مطالعه است.

فاطمه زهرا علیها السلام

محمد عبده یمانی، ترجمه مرحوم حجت الاسلام والمسلمین محمد تقی رهبر

این کتاب ترجمه‌ای است آزاد از متن عربی کتاب «إنها فاطمة الزهراء علیها السلام»، تألیف «دکتر محمد عبده یمانی» از نویسندگان کشور عربستان سعودی، که به تاریخ زندگی دختر رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم پرداخته است. مؤلف، یکی از دانشمندان اهل سنت است که نسبت به اهل بیت عصمت علیهم السلام ارادتی خاص دارد و به دور از تعصبات مذهبی، به نگارش زندگی فاطمه زهرا علیها السلام و بیان فضایل اهل بیت پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم پرداخته است که همین سبب، به کتاب، ویژگی خاص بخشیده است. به گفته مؤلف «سخن گفتن از تاریخ فاطمه علیها السلام در حقیقت به نمایش گذاشتن بخش بنیادین تاریخ امت اسلام است. از نخستین رنجهای رسالت، مبارزات اولیه در سال‌های مکه، ستم قریش و ایستادن آن دختر گرامی در کنار پدر، شجاع، قدرتمند، پایدار، مطیع، مؤدب، امانتدار و نگهبان و همراه پدر و این افتخار او را بس که نوردیده و جلوه‌ای از مصطفی صلی الله علیه و آله و سلم است که در مدرسه نبوت پرورش یافته و با فضایل اخلاق، در بالاترین سطح سرشته شده است.» نکته قابل توجه این است که هر چند مؤلف همانند یک فرد شیفته اهل بیت قلم به دست گرفته و در هر باب سخن می‌گوید اما نباید انتظار داشت که مانند یک شیعه کتاب بنویسد؛ اما با این همه باید انصاف داد که بسیاری از گفتنی‌ها را گفته و کتمان نکرده است، با این توصیف مواردی را که اختلاف دیدگاه میان شیعیان و نویسنده وجود داشته، هر جا که مقتضی بوده مترجم در پانویس کتاب نکاتی را خاطر نشان ساخته است. کتاب در ۲۸۰ صفحه و در قطع رقعی توسط نشر مشعر منتشر شده و نسخه برخط آن از [اینجا](#) قابل دسترسی است.